

ÜMUMİTƏHSİL MƏKTƏBLƏRİNİN İBTİDAI SINIFLƏRİNDƏ FİZİKİ TƏRBIYƏ DƏRSLƏRİNDƏ FUTBOLUN TƏDRİS METODİKASININ TƏDQIQI

G.Q. Qarayev^{1a}, E.M. Kərimov^{1b}

¹Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası

^a garay.qarayev@sport.edu.az

^b elman.karimov@sport.edu.az

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 4 iyul 2022

Dərc olunub: 20 sentyabr 2022

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Ümumitəhsil məktəblərinin 5-ci sinifdən başlayaraq fiziki tərbiyə dərsləri fiziki tərbiyə müəllimləri tərəfindən aparılır. Odur ki, ibtidai siniflərdə (1-4-cü siniflər nəzərdə tutulur) aparılan fiziki tərbiyə dərsləri şagirdləri idman oyunlarına, xüsusilə də futbol dərslərinə hazırlanması prosesini necə həyata keçirir? Seçilən fiziki hərəkətlər, oyun və inkişafetdirici vasitələr onların bioloji inkişafına uyğun olaraq tətbiq edilirmi və yaxud bu göstəricilər nəzərə alınaraq dərslər qurulurmu? Bu kimi həll olunmamış məsələlər məqalədə öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: *fiziki tərbiyə, ibtidai siniflər, hərəkəti qabiliyyət, orta məktəb, fiziki hərəkət, inkişafetdirici vasitələr, fiziki yük.*

Fiziki tərbiyə bir pedaqoji proses kimi özündə təkcə böyüyən nəslin orqanizminin düzgün inkişaf üçün zəruri olan tibbi-bioloji qanunauyğunluqları həyata keçirməklə deyil, eləcə də fiziki yükün tətbiqi ilə baş verən dəyişiklikləri nəzarətdə saxlamaq kimi vəzifəsində icra etmiş olur. İlkin fiziki hazırlığını ailədə, onun davamını məktəbə qədər tədris müəssisələrində, planlı və proqramlı fiziki tərbiyə dərsləri olaraq ibtidai təhsil səviyyəsini ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində fiziki tərbiyə dərslərində almış olurlar. İbtidai siniflərdə keçirilən fiziki tərbiyə dərsləri 1-4 sinif şagirdlərinin baza fiziki hazırlığını həyata keçirilməsinin, sadə hərəkəti bacarıq, vərdişlərin, mənəvi-iradi xüsusiyyətlərin formalaşmasını nəzərdə tutur [1,3].

Mövzunun aktuallığı. Ümumitəhsil məktəblərində tədris olunan və gələcək nəslin sağlamlığını, həyat fəaliyyətini təmin edəcək dərslərdən biridə fiziki tərbiyə dərsləridir. Ancaq 1-4 ibtidai siniflərdə keçirilən fiziki tərbiyə dərslərinin aparıcı müəllimləri sinif müəllimləri olduğundan, onların apardığı fiziki tərbiyə dərslərinin forma və üsullarının tədqiqi öz aktuallığını bu günə qədər saxlamışdır.

Tədqiqatın məqsədi. Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində (1-4 sinif) fiziki tərbiyə dərslərində vasitə olaraq futbolun elementlərinin (topu çiləmə, top aparma, aldadıcı hərəkətlər) icra metodikasını hazırlamaqdır.

Tədqiqatın vəzifələri:

1. Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində fiziki tərbiyə dərslərində tətbiq edilən vasitə və metodların araşdırılması;
2. İbtidai siniflərdə fiziki tərbiyə dərslərində futbolun tədrisi metodikasının hazırlanması;
3. İbtidai siniflərin fiziki tərbiyə dərslərində futbolun tədrisinin dinamikasının tətbiqi formasının məzmununu haqqında tövsiyələr.

Tədqiqatın metodları.

1. Ədəbiyyat mənbələrinin təhlili;
2. Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai (1-4 sinif) sinif şagirdlərinin fiziki tərbiyə dərsləri üzrə proqramların öyrənilməsi;
3. Futbol və onun elementlərinin aşağı yaş qruplarında (6-9 yaş) təlimi üzrə video görüntülərinin izlənməsi;
4. Pedaqoji müşahidə;
5. İnternet və texnoloji imkanlarından istifadə edilməsi metodu;

6. Riyazi hesablama metodundan istifadə edilməsi;
7. Fiziki tərbiyə dərslərinin müşahidə olunması;
8. Müasir texniki hərəkətlərin tətbiqi şəraitinin müşahidəsi və təhlili.

Tədqiqatın obyektı. Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai təhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində (1-4 sinif) aparılan fiziki tərbiyə dərslərindən istifadə olunan vasitələrinin tətbiqi şəraitinin tədqiq etmək.

Tədqiqatın predmeti. Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində (1-4 siniflər) fiziki tərbiyə dərslərində hazırlıq hərəkətlərinin futbolun elementlərindən (top çiləmə, top aparma, aldadıcı hərəkətlər) ibarət olmasını həyata keçirməkdir.

Tədqiqatın fərziyyəsi və gözlənilən nəticələr. Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai sinif şagirdlərinin fiziki tərbiyə hazırlıq hərəkətləri olaraq istifadə olunan futbolun oyun texnikası elementlərinin (top çiləmə, top aparma, aldadıcı, hərəkətlər) tətbiqi metodikasını işləyib hazırlamaqdan ibarətdir.

Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai sinif şagirdlərinin yaş xüsusiyyətlərini, bioloji inkişafını (1-4 sinif, 6-7-8-9 yaş) nəzərə almaqla istifadə olunan hazırlıq hərəkətləri və futbolun elementləri icra intensivliyinə, təkrarların sayına, inkişafı nəzərə alan hərəkəti qabiliyyətlərin xüsusiyyətlərinə, şagirdlərin hazırlıq səviyyəsinə uyğun olaraq seçilməlidir [2,4,5]. Ümumitəhsil məktəblərində xüsusilə ibtidai siniflərdə keçirilən fiziki tərbiyə dərslərində iştirak edən şagirdlərin hazırlıq səviyyəsi aparıcı müəllimlər tərəfindən müəyyən edilir. Başqa bir faktor isə fiziki tərbiyə dərslərinin aparıldığı məktəbin təlim-məşq bazasının bu tələblərə cavab verməsidir. Çünki, şagirdlərin icra edəcəkləri hərəkətlər, onların inkişaf ardıcılığını nəzərə almaqla, idman növləri və futbolun elementlərindən seçilən hərəkətlər, başqa hərəkət komplekslərindən başqa sadə hərəkətlərdə seçilməlidir. Bu zaman seçilmiş hərəkətlərin inkişafı nəzərdə tutulan hərəkəti qabiliyyətə uyğun olaraq əsas prinsip kimi götürülməlidir. Sinif şagirdlərinin icra etdikləri bu sadə hərəkətlər, oyun texnikalarından elementlər, qaçış və gim-

nastik hərəkətlər onların bədən quruluşunu onların sağlamlığını qorumaqla aktuallığını ümumitəhsil məktəblərində tədris olunan hər bir fiziki tərbiyə dərslərinin də həyata keçirilməlidir. Fiziki tərbiyə fənninin tədrisi istər ibtidai siniflərdə, istərsədə yuxarı siniflərdə standart məzmununa, müasir struktura, planlaşdırılmasına və qiymətləndirilməsinə görə bir sistem olaraq müasir tələblərə cavab verməlidir. Bununla əlaqədar olaraq ibtidai siniflərdə fiziki tərbiyə dərslərini aparın sinif müəllimləri fasiləsiz olaraq öz tədris-təcrübə imkanlarını artırmalı, onları fiziki tərbiyə dərslərinə verilən metodiki tələblərə uyğunlaşdırmalıdır. Çünki ancaq 4-cü siniflərdən başlayaraq futbolun tədrisi proqram üzrə keçirildiyindən, aşağı sinif yəni 1-4 siniflərdə keçirilən fiziki tərbiyə dərsləri şagirdləri bu mərhələyə bu pilləyə hazırlamaq üçün futbolun elementlərini düzgün tədris etməlidir.

Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində fiziki tərbiyə dərslərində futbolun tədris metodikasının tədqiqi üzrə aparılmış tədqiqat işi, apardığı araşdırmadan sonra aşağıdakı nəticədə gəlmişdir:

Nəticələr;

1. Ümumitəhsil məktəblərində fiziki tərbiyə dərslərinin məzmun, məqsəd və vasitələri futbolun tədrisi və xüsusilə qızlarla tədrisi çox vacib bir sahə olmaqla, metodiki yeniliyə ehtiyacları üzə çıxarılmışdır;
2. Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində, xüsusilə, qızlarla futbolun tədrisi xüsusi metodiki yanaşma tələb edir ki, bunda əsas səbəbi qızlarda baş verən bioloji inkişaf mərhələsinin qanunauyğunluğudur. Bunu həyata keçirmək üçün isə bu mərhələsi bioloji inkişafı nəzərə almaq lazımdır;
3. Ümumitəhsil məktəblərinin fiziki tərbiyə dərsləri müasir metodlarla, xüsusilə ibtidai siniflərdə (1-4 siniflərdə) bir tədris vasitəsi olaraq futbol üzrə dərslər nümunələrini tətbiqi fiziki tərbiyənin məzmununa, keyfiyyətinə və gələcək uğurlarına şərait yaratmışdır;
4. İbtidai siniflərdə fiziki tərbiyə və onun bir vasitə olaraq futbolun tədrisi pedaqoji

üsullarla həyata keçirilməli, ardıcıl, tam, səhsiz və düzgün icra edilməli, onların keyfiyyəti pedaqoji testlərlə yoxlanmalıdır;

5. Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində (1-4 sinif) fiziki tərbiyə dərslərində bir vasitə olaraq proqramlaşdırılmış və optimallaşdırılmış hərəkətlərin təlimi (futbolun texniki elementləri) başqa hərəkətlərlə əlaqəli şəkildə icra edilməlidir.

Təkliflər; Ümumitəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində fiziki tərbiyə dərslərində futbolun tədris metodikasının tədqiqi üzrə aparılmış tədqiqat işi apardığı araşdırmalardan sonra aşağıdakı təklifləri irəli sürmüşdür:

1. İbtidai siniflərdə (1-4) fiziki tərbiyə dərslərini aparən sinif müəllimi şagirdlərin daha sağlam və hərəkətliyi üçün vasitə və metodları düzgün seçməli və mütəhərrik oyunlardan daha çox istifadə etmələri məsləhətdir;
2. Şagirdlərin fəallığı, istək və maraqları üçün əyləncəli məzmununda, estafet və idman oyunlarından tərtib olunmuş fiziki tərbiyə dərslərinin açıq havada sərbəst formada aparılması təklif edilir;
3. İbtidai siniflərdə tədris olunan futbol oyun texnikası oyun texnikası elementləri əyani olaraq şagirdlərin fəal iştirakı ilə, göstərilən və nəzəri olaraq izah olunan üsullarla icra olunmalıdır;
4. İbtidai sinif şagirdləri ilə aparılan fiziki tərbiyə dərslərinin həftəlik saat miqdarının artırılması və tədbirlərin sayının daha çoxalması təklif olunur.

ƏDƏBİYYAT

1. **Hüseynov F.A., Bağırov S., Əliyev İ.S.** *Fiziki tərbiyə 6-cı sinif Müəllim üçün vəsait.* «XXI» Yeni Nəşrlər Evi Kitab «Şərq-Qərb» ASC-nin mətbəəsində çap olunmuşdur. 2013.
2. **Hüseynov F.A., Bağırov S., Əliyev İ.S.** *Fiziki tərbiyə (Azərbaycan dilində).* 10-cu sinif üçün Dərslük Təhsil Nazirliyinin saytında yerləşdirilmişdir. Qrif 2018-229.
3. **Алиев, И.С, Алиев, С.А. Ибрагимли А.М.** *Аэробная работоспособность квалифицированных футболистов, играющих в различных позициях на футбольном поле.* Украина. Материалы Международной научно-практической конференции 23 ноября 2018, Переяслав-Хмельницкий 2018, с.8-17.
4. *Методика обучения и тренировки футболистов.* Методические указания к практическим занятиям по дисциплине «Физическая культура» [Текст]. Сост. В. С. Попов; Шахтинский ин-т (филиал) ГОУ ВПО ЮРГТУ (НПИ). Новочеркасск: ГОУ ВПО ЮРГТУ, 2010, 24 с.
5. **Портных Ю.И.** *Использование метода игрового проектирования в процессе обучения игровой соревновательной деятельности [Текст].* Ю.И. Портных, С.Л. Фетисова. Ученые записки университета имени П.Ф.Лесгафта. 2010, № 1 (59), с. 85-88.

ИССЛЕДОВАНИЕ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ФУТБОЛА НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ

Г.Г. Гараев^{1a}, Э.М. Керимов^{1b}

¹Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта

^a garay.qarayev@sport.edu.az

^b elman.karimov@sport.edu.az

Аннотация. Занятия физкультурой в общеобразовательных школах, начиная с 5 класса, проводят учителя физкультуры. Так как же уроки физкультуры в начальных классах (1-4 классы) готовят учащихся к спортивным играм, в частности, к занятиям футболом? Используются ли выбранные физические упражнения, игры и развивающие средства в соответствии с их биологи-

ческим развитием, или занятия строятся исходя из данных показателей? Такие нерешенные вопросы нашли свое отражение в статье.

Ключевые слова: физическое воспитание, начальная школа, моторика, средняя школа, двигательная активность, развивающие средства, физическая нагрузка.

RESEARCH OF FOOTBALL TEACHING METHODS IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES IN PRIMARY GRADES OF SECONDARY SCHOOLS

G.G. Garayev, E.M. Karimov

¹Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport

^a garay.qarayev@sport.edu.az

^b elman.karimov@sport.edu.az

Annotation. Physical education classes are conducted by physical education teachers starting from the 5th grade of secondary schools. So how do physical education classes in primary grades (grades 1-4) prepare students for sports games, especially football lessons? Are the selected physical activities, games and developmental tools applied in

accordance with their biological development, or are lessons designed based on these indicators? Such unresolved issues are reflected in the article.

Keywords: physical education, primary school, mobility, high school, physical activity, developmental tools, physical load.